

HOVARDS FILIPSS
LAVKRAFTS

STĀSTI

No angļu valodas tulkojis
Kaspars Zalāns

IZDEVNIECĪBA
PROMETEJS

UDK821.111(73)-34

La955

STĀSTI

Hovards Filipss Lavkrafts

No angļu valodas tulkojis Kaspars Zalāns

Redaktors Vilis Kasims

Korektore Ilze Jansone

Vāka dizaina un ilustrāciju autors Andis Reinbergs

Izdevniecība Prometejs

SIA Prometejs AB, Tīlta ielā 20

www.prometejs.lv

Šis ir daiļliteratūras darbs. Visas personas, organizācijas un notikumi, kas aprakstīti šai romānā, ir autora iztēles auglis.

Šis ir ar autortiesībām aizsargāts darbs. Darba reproducēšana vai jebkāda cita neatļauta izmantošana ir autortiesību pārkāpums. Par autortiesību pārkāpšanu ir paredzēta atbildība Krimināllikuma 148.pantā.

© Tulkojums latviešu valodā, mākslinieciskais
noformējums, izdevniecība Prometejs, 2021

ISBN 978-9934-553-16-5

Grāmata iespiesta SIA Jelgavas tipogrāfija

SATURS

Ievads. Baiļu pavēlnieka valstībā	7
Dagons	15
Ktulu aicinājums	23
Krāsa no kosmosa	57
Danvičas šausmas	89
Čukstētājs tumsā	137
Ārprāta kalnos	209
Ēna pār Insmūtu	329
Pielikums	398

IEVADS

BAIĻU PAVĒLNIIEKA VALSTĪBĀ

KASPARS ZALĀNS, TULKOTĀJS

“Uzskatu, ka pati lielākā žēlsirdība uz pasaules ir cilvēka prāta nespēja vienkopus sasaistīt visu tajā rodamo. Mēs dzīvojam uz rāmas neziņas salas, ko apņēmušas melnas bezgalības jūras, un mums nav lemts ceļot tālu.”

Ar šādiem vārdiem iesākās, iespējams, zināmākais amerikāņu 20. gadsimta sākuma šausmu rakstnieka Hovarda Filipa Lavkrafta darbs “Ktulu aicinājums”. Laikmetā, kad citi fantasti un spalvas meistari kosmosā vai jūras dziļēs saskatīja bīstamas, tomēr neizzinātas un, iespējams, cilvēci bagātinošas iespējas, šis “savādās literatūras” (*weird fiction*) celmlauzis redzēja un aprakstīja gandrīz tikai baidīgu un neizprotamo vien. Pēc paša Lavkrafta vārdiem: “Bailes ir cilvēka senākā un spēcīgākā emocija, un pašas senākās un spēcīgākās bailes ir bailes no nezināmā.” Lasītājam tas nozīmē sastapšanos ar šaušalīgām, cilvēka prātam neaptveramām dievībām, niršanu zem apziņas un grēcības tumšākajās dziļēs, kā arī saskari ar pastāvīgu sajūtu par cilvēka maznozīmīgumu un mazvērtīgumu visa baigā un nekad neatšķētināmā Visuma priekšā. Atkal citējot autoru: “Pasaule patiesi ir komiska, taču izjokota tiek cilvēce.” Protams, par šādu nosacītu daiļrades reklāmu jebkurš saprātīgs cilvēks vaicātu: “Kamdēļ lai es sev ko tādu nodarītu?”

Uz to varu vien atbildēt, ka bailes ir mūsu robežas — apzinātās vai neapzinātās — un robežas ir tas, pēc kā varam skaidrot savu

cilvēcīgumu — ar visu tā trauslumu, nosacītību, šķietamību un plūstamību. Ne velti arī šajā izlasē izraudzītie stāsti ir saistāmi ar robežu jēdzienu. Daļa stāstu veltīti šausmām, kas mīt mūsu Zemes un okeānu dzelmēs, citi — kosmiskām drausmām no zvaigznēm un starpplanētu vakuuma. Šīs drausmas var būt tik aizmūžīgas un visvarenas, ka visracionālākā reakcija uz tām ir neprāts, bet šausmas var arī burtiski slēpties aiz jebkura līdzcilvēka ādas. Un, visbeidzot, kā lasīšanā atklāsies — neviens bezdibenis vai Visuma tālākais punkts nav tumšāks par pagrimuša cilvēka garu. Ne velti lielākā daļa Lavkrafta stāstu varoņu ir zinātnieki, arheologi, pētnieki: prāta un domas vīri, kuru zināšanas un racionalitāte ne vienmēr palīdz tiem izskaidrot drausmas, ar kurām tie saskaras, kur nu vēl var viņus izglābt no cilvēka prātam neaptveramā.

Lai arī Hovards Filipss dzīvoja laikmetā, kad zinātne progresēja septiņjūdžu zābakiem, viņš arī piedzīvoja Pirmā pasaules kara izraisīto neticību zinātnei kā tikai un vienīgi labvēlīgam procesam un jomai. Turklāt pēc viena no nežēlīgākajiem vēstures konfliktiem, kurā neskaitāmas ļaužu masas tika iznīcinātas ķīmisko gāzu miglājos, ierastās šausmu teikas un fabulas — balstītas gotiskajā literatūrā vai folklorā — nūdien vairs nevienam nelikās tik baisas. Šeit arī slēpjas viens no autora daiļrades šķietamās nemirstības un pastāvīgo reinterpretācijas iespēju stūrakmeņiem: viņa uzburtās šaušalas ir tik universālas, ka kļūst instinktīvas — ja vienā stāstā viņš skarbi norādīs uz sabiedrības trauslumu un vieglumu, ar kādu tā var degradēties, citā Lavkrafts skaidrāk par skaidru liks manīt, ka cilvēks — neraugoties uz visām savām prāta spējām, zinātnes jaunievedumiem un pašpārliecinātību — faktiski dzīvo pašapmānā, kuram krītot atklājas, ka uz Visuma fona mēs esam labi ja uz mirkli uzvīguļojuši viendieniši. Lavkrafta šausmas ir kā sociālā līmenī pacelta Junga zemapziņas ēna, kas mums mūždien elpo un elpos pakausī, lai kur mēs atrastos, lai kas arī būtu. Tās ir bailes no mūsu maznozīmīguma, no nekad līdz galam neizprotamā, kas mūs ieskauj un mīt pašos, no iespējas kuru katru brīdi degradēties un sadrupt kā rudens lapai.

Arī nezinošam lasītājam pavisam pašsaprotami būtu jautāt, no kurienes un kādos apstākļos ir radies šāds cilvēks, kura darbi pateicoties

(bet varbūt arī par spīti, bet par to mazliet vēlāk) visam aprakstītajam ir iedvesmojuši tādas rakstniekus kā Stīvens Kings, Klaivs Bārkers un pat francūzis Mišels Velbeks, kā arī gandrīz neskaitāmas filmas, no kurām kā zināmākās var minēt Džona Kārpentera *The Thing*, Ridlija Skota *Alien*; *The Colour out of Space*; seriālus *Stranger Things*, *Lovecraft Country*; komiksus *Providence*, *Hellboy*, *Locke and Key*; videospēles *Doom*, *Call of Cthulu*, *The Sinking City*, *Bloodborne* un pat teātra uzvedumus. Lavkrafts, protams, ir sastopams arī mūzikā — blekmetāla grupā *The Great Old Ones*, *ambient* mūzikas projektā *Cryo Chamber*, kā arī vairākās dziesmās no tādiem metāla smagsvāriem kā *Metallica* vai *Black Sabbath*.

Neizplūstot garā biogrāfijas izklāstā, Hovarda Filipsa Lavkrafta dzīvesgājumā ir daži nozīmīgi pieturas punkti, ar kuriem var saistīt attiecīgās likumsakarības viņa darbos. Autors piedzima 1890. gada 20. augustā Providensā, Rodailendas štatā. Pēc trūkumā pavadīta mūža viņš 1937. gada 15. martā turpat arī tika apglabāts.

Lavkrafta tēvs, Vinfilds Skots Lavkrafts, piedzīvoja nervu sabrukumu, kad topošajam rakstniekam bija vien trīs gadi. Pēc pieciem gadiem viņa tēvs mira slimnīcā, kurā arī bija dzīvojis šo visu laiku. Pēc tēva nāves Hovardu Filipšu, māti un divas tantes uzturēja vectēvs, līdz 1904. gadā aizsaulē devās arī viņš.

Jau no mazotnes šausmu stāstu sultāns sevi apliecināja kā apbrīnas vērtu autodidaktu un literātu, kurš savu pirmo stāstu uzrakstīja, iespējams, jau sešu gadu vecumā. Turklāt jau no bērna kājas viņu saistīja gan sengrieķu mitoloģija, gan arī vietējā folklorā. “Tūkstoš un vienas nakts pasakas” viņš izlasīja jau piecu gadu vecumā. Astoņu gadu vecumā aizsākās aizraušānās ar astronomiju, ko viņš pauda gan ar pašdarinātu tēmai veltītu žurnāliņu dalīšanu starp draugiem, gan pēcāk ar astronomijas rakstu gatavošanu vietējiem laikrakstiem.

Visu dzīvi Hovards Filipss cīnījās ar dažāda veida garīgām un veselības ligām, lielākoties depresiju un vairākām nervu kaitēm, kas neļāva viņam veiksmīgi pabeigt vidusskolu. Vectēva nāve iedzina autora ģimeni finansiālās grūtībās, no kurām tā arī līdz galam neizķepurojās. Piecus gadus no 1908. līdz 1913. gadam Lavkrafts pavadīja, dzīvodams gandrīz vai kā

pilnīgs vienpatis: viņa galvenais biedrs un kompanjons bija māte, ar kuru attiecības šajā laikā mijās starp gandrīz patoloģisku mīlestību un naidu.

No vientuļnieka dzīves Hovardu izvilka sarakste un ar laiku aizvien lielākā sasaiste, pat draudzība ar citiem Amerikas rakstniekiem-amatieriem. Ap šo laiku tapa arī pirmie nozīmīgie stāsti. 1919. gadā nervu sabrukumu piedzīvoja viņa māte un tika ievietota psihiatriskajā slimnīcā, kur 1921. gadā mira. Šajā pašā gadā Lavkrafts iepazinās ar savu topošo sievu, krievu izcelsmes ebrejieti Soņu Heftu Grīnu. Ja lasītāju izbrīna, ka tiek pieminēta viņa sievas tautība, tad šī būtu īstenā vieta norādīt uz kādu neērtu, taču nenoliedzamu faktu. Hovards Filipss Lavkrafts bija kvēls rasisma ideoloģijas aizstāvis. Lai arī cik pretrunīgi tas šķiet, pat būdams precējies ar minēto sievu, rakstnieks nemainīja uzskatus par “rasu jaukšanās” kaitīgo ietekmi un baltās rases pārkumu par visām pārējām. Ir cilvēki, kuri strīdēsies, ka Lavkrafts bija sava laikmeta produkts un tiek pārmērīgi pelts par atsevišķiem izteikumiem, tomēr patiesība citreiz ir patiesa tieši savā pretrunīgumā: tas, ka Lavkrafts bija vizionārs rakstnieks, nemaina faktu, ka viņš bija sīkmanīgs ksenofobs; tas, ka Lavkrafts bija sīkmanīgs ksenofobs, nemaina faktu, ka viņš bija vizionārs rakstnieks. Katra lasītāja paša rokās ir izvēle — tiesāt vai netiesāt autoru un pieņemt vai nepieņemt darbus, kuros viena no tēmām var būt rasu jaukšanās nešķīstās sekas un tamlīdzīgi.

Bet atgriezāties pie Lavkrafta biogrāfijas. Īsu laiku autoram ar sievu izdevās veidot laimīgu kopdzīvi Bruklinā, kurp viņi pārcēlās 1924. gadā. Taču nelaimes jau slēpās aiz stūra: sievas cepuru veikals bankrotēja, Lavkrafts saprata, ka ar savu rakstīšanu nopelnīt ģimenes iztikai nespēj, bet trīsdesmit četrus gadus vecs vīrietis bez darba pieredzes nevienam darba devējam nav vajadzīgs. Soņa pārcēlās strādāt uz citu pilsētu un kādu laiku arī uzturēja savu vīru, kurš tobrīd dzīvoja noplukušā vienistabas dzīvoklī Bruklinas kriminogēnajā Redhukas rajonā. Uzturēšanās šajā apkaimē tikai nostiprināja Lavkrafta uzskatus par etniskās jaukšanās un imigrantu izraisītajām ligām.

Apkārtējās vides nospiešs, Lavkrafts 1926. gadā atgriezās Providensā. Tantes, pēdējās tuvās ģimenes locekles, liedza sievai viņam

piebiedroties, jo nevēlējās, lai ģimenes godu aptraipa māsasdēla saistības ar sievu, kas strādā par tirgotāju. Ar to Lavkrafta jau tā saspringtajai laulībai pienāca gals.

Neraugoties uz šķiršanos un faktisko dzīvi noslēgtībā, autora pēdējie desmit dzīves gadi bija radošākie, kad tapa vairāki no viņa zināmākajiem darbiem, tostarp “Ktulu aicinājums” (1926) un “Ārprāta kalnos” (1931). Šajā laikā viņš sevi lielākoties uzturēja kā citu autoru “rēgu rakstnieks” vai redaktors. 1937. gada 15. maijā, četrdesmit sešu gadu vecumā, Hovards Filipss Lavkrafts mira no zarnu vēža.

Nezin vai autors būtu paredzējis šādu savu darbu popularitāti: mūža laikā viņa darbus publicēja ne tās augstākās raudzes žurnāli, kā grāmata iznāca vien “Ēna pār Insmūtu” (1936). Līdzīgi kā tas bijis ar citiem ģeniāliem rakstniekiem —, piemēram, Francu Kafku un vienu no galvenajiem Hovarda Filipsa iedvesmas avotiem Edgaru Alanu Po — viņa darbi daudz lielāku popularitāti un atzinību guva pēc autora nāves. Lavkrafta gadījumā par to ir jāpateicas viņa tuvākajiem draugiem, kuri saskatīja ģēniju un turpināja izdot viņa darbus.

Ievēribas cienīgs arī ir fakts, ka Lavkrafta izveidoto Visumu un mitoloģiju pēc autora nāves caur neskaitāmiem stāstiem un sižetiem plašumā vērsuši un joprojām turpina vērst dažnedažādi autori, fani un entuziasti, starp kuriem var minēt Augustu Derlē, Linu Kārteru un Braienu Lamliju. Fanu iesaisti šajā mitoloģijas paplašināšanā apliecina, piemēram, galda lomu spēle “Ktulu aicinājums”, kas ar katru jaunu izdevumu sniedz savu paplašināto mitoloģijas un Visuma versiju (piemēram, Senās Romas laikā vai arī 23. gadsimta nākotnē), kā arī ļauj spēlētājiem iejusties šīs pasaules tēlos un saskarties ar tās briesmeklībām.

Nozīmīgs šī paplašinātā universa vai pat drīzāk pārinterpretācijas piemērs ir iepriekšminētais seriāls *Lovecraft Country*, kas ir tāda paša nosaukuma romāna ekranizācija. Iespējams, tas nabaga Hovardam liek kapā deļot džigu — galvenie varoņi ir melnādainie, kurus balto zvērības apdraud vēl vairāk nekā pārdabiski briesmoņi. Bet, iespējams, tieši šī ir Lavkrafta stāstu popularitātes pretrunīgā atslēga: to noskaņa, daudzslāņainā un smalki savērptā mitoloģija un grodais tematiskums ir tik

pamatīgs, dzīvotspējīgs un vispārcilvēcisks, ka paša autora aizspriedumiem vai rakstura nepilnībām to nenokaut.

Noslēgumā kā tulkotājs gribētu pievērst uzmanību jautājumiem un izaicinājumiem, ar kuriem, pieņemu, saskārušies gandrīz visi Lavkrafta stāstu tulkotāji, arī es. Starp tiem ir jautājums, kā latviskot šaušalīgu būtņu vārdus, kaut vai to pašu *Cthulhu*, ko pēc autora ieceres cilvēka balss mehānisms nemaz nav spējīgs atdarināt. Vai šādos gadījumos maz pastāv kas tāds kā fonētiskais princips? Pēc gana ilgām un nebūt ne vienmēr vieglām pārrunām ar redaktoru un citiem iesaistītajiem padomdevējiem nolēmām iet “zelta vidusceļu”, kad tiek saglabāts līdzīgs skanējums angļu valodas oriģinālam, bet latviskojums, cerams, ir uztverams arī vietējam lasītājam. Tāpēc, piemēram, tas pats *Cthulhu* kļuvis par “Ktulu”.

Lavkrafts arī ir diezgan brīvdomīgi radījis dažādas izloknes un dialektus. Arīdzan šeit lielākais izaicinājums bija saglabāt konkrēto tēlu unikālo izteiksmi, taču darīt to izlokšnē, kas būtu latviešu lasītājam zināmāka un tuvāka. Acīgāki vai arī vienkārši zinoši lasītāji pamanīs, ka noteikti dialekti ir balstīti mūsu pašu tāmnieku un malēniešu mēlēs, lai gan, protams, šīs izloknes ir pielāgotas stāstu vajadzībām.

Visbeidzot, daži lasītāji ievēros, ka stāstos impēriskā mērvienību sistēma ir nomainīta uz metrisko. Šo nosacīto izmaiņu veicu, kad, tulkojot “Ārprāta kalnus”, tapa skaidrs, ka vairumam latviešu lasītāju, kuri, tāpat kā es, raduši pie metriskās sistēmas, varētu būt grūtāk iztēloties aprakstīto, ja tas paliktu jūdzes, akros, pēdās, mārciņās, Fārenheita grādos utt.

Neatkarīgi no tā, vai esat pieredzējis šausmu stāstu gardēdis vai arī žanra iesācējs, jau esošs autora fāns vai arī pirmo reizi sastopaties ar Lavkrafta daiļradi, laipni ielūdzu jūs šo dairo lapaspušu valgos. Ļaujiet sevi apņemt baigām noskaņām, no jauna atminieties, kāpēc tieši bailes ir cilvēka senākā un spēcīgākā emocija, pievērsiet uzmanību vārdu daudznozīmīgumam un šaušalīgajam spēkam...

Un varbūt arī jums nakts zvaigznes vai piejūras ciematiņa aiznaglotie logi iekrāsosies pavisam citā krāsā.

DAGONS

Šo es rakstu, būdams ievērojamā gara saspringumā, jo, kad iestāties nakts, manis vairs nebūs. Bez graša, un beidzoties narkotikām, kas vienīgās padara dzīvi ciešamu, es vairs nespēju izturēt mokas; es metīšos laukā pa šo mansarda logu uz nešķīsto ielu lejā. Neuzskatiet mani par vārguli vai deģenerātu morfija verdzības dēļ. Kad būsit izlasījuši šīs steigā apskribelētās lapas, tikai tad varēsiet spriest, kaut nekad pilnībā neaptversit, kāpēc man ir nepieciešama aizmirstība vai arī nāve.

Mūsu kuģis, kurā es biju kravas uzraugs, kļuva par upuri vācu jūras reideram vienā no atvērtākajām un visretāk šķērsotajām plašā Klusā okeāna daļām. Lielais karš bija vēl tikai iesācies, un friču okeāna spēki vēl nebija pilnībā noslīguši līdz vēlākajai degradācijai, tāpēc mūsu kuģis tika padarīts par likumīgu trofeju, kamēr pret mums — tās apkalpi — izturējās ar taisnīgumu un rūpēm, kas pienācās kara gūstekņiem. Patiešām — mūsu sagūstītāju disciplīna bija tik vaļīga, ka piecas dienas pēc tam, kad tikām notverti, man izdevās vienam aizbēgt nelielā laivā ar ūdeni un pārtikas krājumiem ilgam laikam.

Kad beidzot attapos brīvs un viļņu varā, man bija maz sajēgas par apkārtni. Nebūdams spējīgs jūrasbraucējs, pēc saules un zvaigznēm es varēju vien aptuveni minēt, ka atrados mazliet uz dienvidiem no ekvatora. Par garuma grādiem neko nezināju, un nebija redzama ne kāda sala, ne krasts. Laikapstākļi turējās skaidri, un nezināmu dienu skaitu es bezmērķīgi dreifēju zem svilinošās saules, gaidīdams kādu garāmbraucošu

kuģi vai cerēdams uz izsviešanu apdzīvojamās zemes krastos. Bet neparādījās nedz kuģis, nedz zeme, un zilās, viļņojošās jūras nebeidzamajā plašumā un vientulībā es sāku zaudēt cerību.

Pārmaiņa notika, kamēr gulēju. Tās norisi es nekad neuzzināšu, jo mans miegs, lai arī nemierīgs un sapņu apsēsts, bija nepārtraukts. Kad beidzot pamodos, atklāju sevi pa pusei iesūktu gļotaina, ellišķīgi tumša muklāja plašumā, kas monotoni viļņains stiepās, cik vien tālu acs rādīja; mana laiva tajā bija iestigusī kādu gabalu tālāk.

Varētu padomāt, ka mana pirmā sajūta par tik vērienīgu un negaidītu apkārtnes izmaiņu būtu izbrīns, bet patiesībā vairāk izjutu šausmas nekā pārsteigumu, jo gaisā un pūstošajā augsnē bija draudīgums, kas mani sastindzināja līdz pašiem dziļumiem. Visa apkārtnē bija derdzīga, pilna ar trūdošām zivju atliekām un citām grūtāk aprakstāmām radībām, kuras es redzēju spraucamies laukā no šī nebeidzamā līdzenuma derdzīgajiem dubļiem. Iespējams, man nevajadzētu cerēt vienkāršos vārdos aprakstīt neizsakāmo šausmīgumu, kas var mist pilnīgā klusumā un tukšā bezgalīgumā. Nekas nebija dzirdams un redzams, neskaitot nepārtrauktu melnu gļotu platību; bet tieši pilnīgais nekustīgums un viendabīgais skats mani nomāca ar šķebinošām bailēm.

No debesīm svilināja saule, kas man šķita gandrīz vai melna savā bezmākoņu nežēlībā, itin kā atstarotu tintes melno purvāju zem kājām. Ierāpies muklājā izmestajā laivā, sapratu, ka tikai viena teorija var izskaidrot manu stāvokli. Tam bija jābūt vēl nedzirdētas jaudas vulkāna izvirdumam, kas uzrāva virszemē daļu no okeāna gultnes, atklājot teritorijas, kas neskaitāmus miljonus gadu atradušās noslēptas zem neizmērāmām ūdens dziļēm. Tik plaša bija šī jaunā zeme, kas augšāmcelusies zem manis, ka es nespēju saklausīt pat visvārāko bangojošā okeāna skaņu, lai cik ļoti piepūlētu ausis. Nebija arī jūras putnu, kas varētu knābāt mirušās būtnes.

Vairākas stundas domāju un skumu, sēdēdams laivā, kas gulēja uz sāna un tādējādi sniedza nelielu pavēni, saulei slidot pāri debesīm. Dienai ejot, zeme sāka zaudēt savu līpenīgumu, un šķita, ka neilgā laikā būs izžuvusi pietiekami, lai es varētu pa to pārvietoties. Tonakt gulēju maz

un nākamajā dienā sagatavoju saini ar ūdeni un ēdienu, lai varētu doties pa sauszemi pazudušās jūras un iespējamā glābiņa meklējumos.

Trešajā rītā augsne bija kļuvusi pietiekami sausa, lai pa to viegli varētu staigāt. Zivju smārds bija tracinošs, bet mani satrauca krietni vien draudīgākas lietas, lai es pievērstu uzmanību tik niecīgai bēdai, tāpēc drosmīgi devos nezināmā virzienā. Visu dienu es neatlaidīgi virzījos uz rietumiem, par mērķi izmantodams pauguru, kurš bija augstāks par jebkuru citu pacēlumu viļņainajā tuksnesī. Nakti pārlaidu paša veidotā apmetnē un nākamajā dienā turpināju ceļu uz pauguru, lai gan tas šķita knapi nācis tuvāks, kopš pirmoreiz to saskatīju. Līdz ceturtajam vakaram biju sasniedzis uzkalnu, kas izrādījās krietni augstāks, nekā rādījās no attāluma; to apņemošā ieleja padarīja kalna reljefu asāku uz apkārtējā fona. Pārāk noguris, lai kāptu, es apgūlos tā ēnā.

Nezinu, kāpēc tonakt mani sapņi bija tik mežonīgi; bet, pirms dilstošais, tomēr neticami uzbriedušais mēness bija pacēlies augstu virs austrumu līdzenuma, es pamodos aukstos sviedros un apņēmos vairs negulēt. Biju pieredzējis tādas parādības, kuras atkārtoti izturēt būtu pāri maniem spēkiem. Mēness blāzmā es sapratu, cik muļķīgi bija ceļot dienas laikā. Bez kveldējošās saules žilboņas ceļojums būtu atņēmis daudz mazāk spara; patiešām, tagad jutos gana spējīgs pieveikt stāvumu, kas bija mani atbaidījis saulrieta laikā. Paņēmis savu nešlavu, devos uz augstības kori.

Es jau minēju, ka paugurainā līdzenuma nepārtrauktā nemainība manī izraisīja neskaidras šausmas; bet liekas, ka šīs šausmas kļuva vēl lielākas, kad sasniedzu kalna virsotni un tā otrā pusē ieskatījos neizmērojamā aizā vai kanjonā; mēness vēl nebija pacēlies gana augstu, lai izgaismotu tā tumšos nostūrus. Es jutos kā pasaules malā, skatīdamies pāri tās dzegai mūžīgas nakts neizdibināmajā haosā. Manu acu priekšā šausmās vīdēja savādas atblāzmas no Milтона “Zaudētās paradīzes” un Sātana atbaidošās rāpšanās cauri bezveidīgām tumsas valstībām.

Mēnesim kāpjot augstāk debesis, es sāku manīt, ka ielejas nogāzes nav tik perpendikulāras, kā biju iztēlojies. Akmens dzegas un izvirzījumi kalpoja kā diezgan ērti pakāpieni, bet pārsimts metrus zemāk slīpums

palika krietni lēzenāks. Neizprotama impulsa dzīts, es ar grūtībām rausos lejā pa akmeņiem, līdz stāvēju uz laidenas nogāzes, veroties Aīda valstībā, kurā gaisma vēl nebija iesniegusies.

Piepeši manu uzmanību piesaistīja milzīgs un neparasts objekts pretējā nogāzē, kas stāvus tiecās ārā no zemes aptuveni simts metru attālumā; objekts, kas balti mirgoja augšup kāpjošā mēness dāvātajos staros. Ātri vien sevi pārliecināju, ka tas ir tikai gigantisks akmens, lai gan sajutu noteiktu iespaidu, ka tā apveids un atrašanās vieta nebija tīri dabas veidota. Tā tuvāka apskate mani piepildīja ar apjautām, kuras nespēju izpaust vārdos; neskatoties uz tā kolosālo mērogu un atrašanos bezdibenī, kas bija rēgojies jūras dibenā kopš pasaules pirmsākumiem, es nešaubīgi uztvēru, ka šis savādais objekts bija prasmīgi veidots monolīts, kura apmērs bija pieredzējis dzīvu un domājošu būtņu meistarību un, iespējams, pielūgsmi.

Apstulbis un izbijies, bet ne bez savdabīgas zinātnieka vai arheologa sajūsmas, es pārskatīju apkārtni rūpīgāk nekā iepriekš. Mēness, atrazdamies gandrīz zenītā, spīdēja pārdabiski un spoži virs augstajām kraujām, kas ielenca aizu, un atklāja, ka tās dibenā viļņojas plaša ūdenstilpe, kuras malu es nespēju saskatīt un kura gandrīz sasniedza manas pēdas, kad biju nostājies uz nogāzes. Otrpus aizai ciklopiskā monolīta pamatu apskaloja vilnīši; uz tā virsmas es tagad varēju saredzēt gan uzrakstus, gan primitīvas skulptūras. Rakstība sastāvēja no man nezināmas hieroglifu sistēmas un nelīdzinājās nekam, ko jebkad biju redzējis grāmatās; tā bija veidota no standartizētiem ūdensbūtņu simboliem, to skaitā zivīm, zušiem, astonkājiem, vēzveidīgajiem, moluskiem, vaļiem un tamlīdzīgi. Vairākas zīmes acīmredzami atveidoja zemūdens būtnes, kas ir mūsdienu pasaulei nezināmas, bet kuru trūdošos apveidus es biju redzējis okeāna virsceltajā līdzenumā.

Tomēr tieši tēlainie grebumi visciešāk savaņģoja manu uzmanību. Viņpus monolītu apņemošajam ūdenim, pateicoties to masīvajiem izmēriem, bija skaidri redzama bareljefu ierinda, kurā cirstie tēli padarītu skaudīgu pat Gistavu Dorē. Es pieņemu, ka tajos bija atainoti cilvēki — vai vismaz kāds cilvēku paveids —, taču viņi bija atveidoti, draiskojamies

kā zivis kādā zemūdens alā vai lūdzamies kādā monolītā svētvietā, kas arī izskatījās esam zem ūdens viļņiem. Par viņu sejām un aprisēm es neuzdrīkstos runāt sīkāk, jo atmiņas par tām vien liek man sajusties mazspēcīgam. Šīs būtnes izskatījās groteskākas nekā jebkas, ko iztēlojies Po vai Bulvers, ar velnišķīgi cilvēciskām aprisēm, neraugoties uz kājām un pēdām, starp kuru pirkstiem stiepās peldplēve, briesmīgi platām un gaļīgām lūpām, stiklainām, izvalbītām acīm un citām īpatnībām, kuras atminēties ir vēl nepatīkamāk.

Neparastā kārtā viņi šķita izkalti krietni par lielu gleznainajam fonam, jo viens no radījumiem bija redzams galinām vali, izmērā tikai nedaudz lielāku par viņu pašu. Kā jau minēju, es ievēroju to groteskumu un neparasto lielumu, tomēr jau pēc mirkļa nospriedu, ka tie bija vien kādas primitīvas zvejnieku vai kuģotāju cilts iztēloti dievi — cilts, kuras pēdējais pēctecis gājis bojā gadsimtus, pirms bija dzimis pirmais Pilt-daunas cilvēka* vai neandertālieša priekštecis. Godbijības pārņemts no šī negaidītā ieskata pagātnē, kas pārspēja pat vispārdrošāko antropologu pieņēmumus, es stāvēju, zudis apcerē, kamēr mēness manā priekšā meta ērמותas atblāzmas klusajā kanālā.

Tad pēkšņi es to ieraudzīju. Tā pacelšanos iezīmēja neliela ūdens saviļņošana, un tad virs tumšajiem ūdeņiem pacēlās neradījums. Milzīgs kā ciklops Polifēms un derdzīgs, tas aizbrāzās kā briesmonīgs murgu iemiesojums pretī monolītam, ap kuru apmeta savas gigantiskās, zvīņainās ķetnas, vienlaikus klanīdams atbaidošo galvu un izdvesdams savdabīgas, ritmiskas skaņas. Šķiet, tajā brīdī es zaudēju prātu.

Maz ko atceros no neprātīgās kārpīšanās augšā pa nogāzi un klinti un murgpilnā klejojuma atpakaļ uz laivu. Man šķiet, es daudz dziedāju un savādi smējos, kad vairs nebiju spējīgs dziedāt. Neskaidri atminos varenu vētru neilgu brīdi pēc laivas sasniegšanas; lai vai kā, zinu, ka dziedēju pērķona grāvienus un citas skaņas, kuras Daba pauž tikai savos nesavaldīgākajos garastāvokļos.

* Agrīnā cilvēka fosilijas, kuras 1953. gadā zinātnieku komiteja pierādīja kā falsifikāciju (šeit un turpmāk tekstā — tulkotāja piezīmes).

No ēnainības es izkļuvi Sanfrancisko slimnīcā; turp mani atveda amerikāņu kapteinis, kura kuģis okeāna vidū bija izgābis laivu. Delīrijā es atklāju daudz ko no piedzīvotā, taču maniem vārdiem tikpat kā netika pievērsta uzmanība. Mani glābēji neko nezināja par zemes pacelšanos virs ūdens Klusajā okeānā; man arī nešķīta jēgpilni uzstāt uz kaut ko, kam viņi neticētu. Vienreiz es uzmeklēju izslavētu etnologu un uzjautrināju viņu ar savdabīgiem jautājumiem par seno filistiešu zivs dieva Dagona leģendu, bet ātri pamanīju, ka viņš ir bezcerīgs tradicionālists, un vairāk netirdīju.

Naktīs es joprojām redzu to neradījumu — it sevišķi, kad mēness ir dilstošs, bet vēl gana pilns. Izmēģināju morfiju, bet tas sniedz tikai gais-tošu glābiņu un ir ievilcis mani savās skavās kā bezcerīgu vergu. Tāpēc šobrīd, uzrakstījis pilnu aprakstu savu līdzilvēku zināšanai vai uzjautrinājumam, es grasos to visu izbeigt. Bieži sev vaicāju, vai tas nevarēja būt vien fantasma — drudža rēgi, man vāļājoties saules apdullinātam un vāvuļojošam atklātajā laivā pēc aizbēgšanas no vācu kara kuģa. Tā es sev vaicāju, bet vienmēr par atbildi nāk šausmalīgi dzīva vīzija. Nespēju domāt par jūras dziļumiem, nenodrebēdams par nenosaucamajām būtnēm, kas varbūt šajā pašā mirklī rāpo un valstās pa glumo gultni, pielūdzot savus senos akmens elkus un kaļot savas derdzīgās ģimenes zemūdens obeliskos no izmieksķēta granīta. Sapņos redzu dienu, kad viņi pacelsies virs bangām, lai ar savām smakojošajām ķetnām ierautu dzelmē niecīgās, karā novājinātās cilvēces atliekas — dienu, kad zeme grims un tumšā okeāna gultne pacelsies visaptverošā ellišķībā.

Beigas ir tuvu. Es dzirdu troksni pie durvīm, it kā garām svemptos kāds milzīgs, glums ķermenis. Tas mani neatradīs. Ak, Dievs, *tā plauksta!* Uz logu! Uz logu!

KTULU AICINĀJUMS

(Atrasts starp nelaiķa bostonieša Frānsisa Veilenda Tērstonā pierakstiem)

Var pieņemt, ka no šādiem vareniem spēkiem vai būtņēm varētu būt kaut kas izdzīvojis, [...] izdzīvojis no ārkārtīgi sena laikmeta, kad [...] parādījās apziņa, iespējams, tādos veidos un formās, kas sen atkāpušās, pirms parādījās cilvēces plūdi, [...] veidoli, par kuriem vien dzejā un leģendās ir tikušas notvertas gaistošas atmiņas, dēvējot tos par dieviem, briesmoņiem, dažāda veida un formu mistiskām būtņēm [...]

Eldžernons Blekouds

I MĀLĀ IETVERTĀS ŠAUSMAS

Uzskatu, ka pati lielākā žēlsirdība pasaulē ir cilvēka prāta nespēja vienkopus sasaistīt visu tajā rodamo. Mēs dzīvojam uz rāmas neziņas salas, ko apņēmušas melnas bezgalības jūras, un mums nav lemts ceļot tālu. Zinātnes — katra pūlēdamās attīstīt savu virzienu — līdz šim mums maz kaitējušas; taču nošķirtu zināšanu savienošana kādudien atklās tik šausminošas realitātes ainavas un mūsu briesmīgo stāvokli tajās, ka mēs

vai nu sajuksim prātā no šīs atklāsmes, vai arī metīsimies bēgt no nāvējošās gaismas uz jauna tumsonības laikmeta mieru un drošību.

Teozofi ir izteikuši minējumus par godbijību iedvesošo kosmiskā cikla varenību, kurā mūsu pasaule un cilvēku rase ir vien pārejoši starpgadījumi. Valodā, kas sastindzinātu asinis, ja to nemaskētu maigs optimisms, viņi ir snieguši mājienu uz savādām izdzīvojušām būtņēm. Taču ne no viņiem nāca acumirkļīgais ieskats aizliegtās mūžībā, kas iedomājoties vien liek man nodrebēt un padara traku, kad redzu tās sapņos. Šis ieskats, tāpat kā visi baigie patiesības uzzibsnījumi, pavidēja no nošķirtu novērojumu netīša apvienojuma, šajā gadījumā — vecas laikraksta ziņas un miruša profesora pierakstiem. Es ceru, ka nevienam citam neizdosies vienkopus sasaistīt šīs zināšanas; kamēr vien es dzīvošu, pavisam noteikti apzināti neatklāšu nevienu šīs atbaidošās ķēdes posmu. Man šķiet, ka arī profesors bija vēlējies noklusēt par uzzināto un būtu iznīcinājis savus pierakstus, ja viņu nebūtu ķērusi pēkšņa nāve.

Mana informētība par notikušo sākās 1926.–1927. gada ziemā, kad nomira vectēvocis Džordžs Gamels Endžels, semītisko valodu goda profesors Brauna Universitātē Providensā, Rodailendā. Profesors Endžels bija plaši zināma autoritāte senu rakstu jautājumos, un pie viņa bieži bija vērsušies prominentu muzeju vadītāji, tāpēc viņa aiziešanu deviņdesmit divu gadu vecumā varētu atminēties daudzi. Vietējā mērogā interesi saasināja viņa nāves apstākļu neskaidrība. Lēkme profesoram bija uznākusi, atgriežoties no Ņūportas kuģa; kā liecinieki stāstīja, viņš bija pēkšņi saļimis pēc tam, kad viņam uzgrūdies jūrnieka paskata nēģeris, iznācis no kāda no savādajiem, tumšajiem iekšpagalmiem, kas atrodas uz kraujās nogāzes — isākā ceļa no ostas rajona līdz nelaiķa mājai Viljamsa ielā. Ārsti nespēja atrast nekādu redzamu kaiti, bet pēc mulsām debatēm nonāca pie secinājuma, ka profesora aiziešanā vainojams neskaidrs sirds bojājums, ko izraisījis tik veca vīra straujais kāpums stāvā pakalnā. Tobrīd neredzēju iegānu nepiekrīst šim paziņojumam, taču pēdējā laikā jūtu noslieci par to šaubīties — un vairāk nekā šaubīties.

No manis gaidīja, ka es diezgan rūpīgi iziešu cauri viņa papīriem, jo viņš nomira kā bezbērnu atraitnis un es biju vectēvoča mantinieks un testaments

izpildītājs. Šī iemesla dēļ pārvietoju visus viņa papīrus un kastes uz savu dzīvesvietu Bostonā. Vēlāk lielu daļu manis sakopoto materiālu publicēs Amerikas Arheoloģijas biedrība, taču viena kaste man šķita ārkārtīgi mīklaina, un es nevēlējos to rādīt svešām acīm. Tā bija aizslēgta, un atslēgas es atradu, tikai iedomājies pārbaudīt saišķi, ko profesors vienmēr nēsāja kabatā. Tad man patiešām izdevās kasti atslēgt, taču pēc tam likās, ka nonāku aci pret aci ar vēl varenāku un ciešāk aizdarītu šķērsli. Jo kāda gan varēja būt nozīme tur atrastajam ērnotajam māla bareljefam un juceklīgajām rakstzīmēm, likločiem un grebumiem? Vai tēvocis dzīves pēdējos gados bija kļuvis lētticīgs pret pašiem virspusējākiem viltojumiem? Nolēmu uzmeklēt ekscentrisko tēlnieku, kurš bija atbildīgs par veca vīra sirdsmiera satraukšanu.

Bareljefs bija aptuveni taisnstūra formas, kādus divus centimetrus biezs un aptuveni divpadsmit reiz piecpadsmit centimetrus apkārtmērā; tā izcelsme bija acīmredzami laikmetīga. Taču tā veidols pēc noskaņas un sugēstijas bija tālu no jebkā mūsdienīga; lai arī kubismam un futūrismaam piemīt daudzējādas un mežonīgas kaprīzes, tie reti atveido noslēpumaino viendabīgumu, kas slēpjas aizvēsturiskos rakstos. Un noteikti šķita, ka bareljefa zīmējumu vairums bija sava veida rakstība, lai gan mana atmiņa — neraugoties uz to, cik labi pārzināju tēvoča rakstu darbus un kolekcijas, — nespēja nekādā veidā noteikt šo rakstu konkrēto paveidu vai sniegt kādu mājienu pat uz attālāko piederību kādam novirzienam.

Virs zīmēm, kas acīmredzami bija hieroglifi, atradās ar viennozīmīgi tēlainu mērķi radīta figūra, lai gan tās impresionistiskais izpildījums liedza gūt tiešām skaidru priekšstatu par tās nozīmi. Tā izskatījās kā sava veida briesmonis vai simbols, kas attēloja briesmoni, vai arī veidols, ko spētu iedomāties tikai slimīga iztēle. Ja teikšu, ka mana mazliet ekstravagantā izdoma radīja iespaidu par reizē astonākāji, pūķi un kariķētu cilvēku, tad nebūšu sagrozījis lietas būtību. Virs groteska un zvīnaina ķermeņa ar rudimentāriem spārniem slējās gaļīga, taustekļaina galva; taču pavisam satriecoši briesmīgu to padarīja tā visa *kopējais paveids*. Aiz figūras neskaidri iezīmējās ciklopiskas arhitektūras dibenplāns.

Atskaitot preses izgriezumus kaudzīti, savādajam veidojumam līdzī nāca profesora Endžela pašā nesēnākajā rokrakstā tapušas piezīmes

bez jebkādām pretenzijām uz literāru izsmalcinātību. Šķietami galvenā dokumenta virsraksts bija “KTULU KULTS” — rakstīts rūpīgi vilktos burtos, lai novērstu iespēju kļūdaini nolasīt tik svešu vārdu. Manuskripts bija divās daļās — pirmā ar virsrakstu “1925. gads — Tomasa ielā 7, Providensā, Rodailendā dzīvojošā H. E. Vilkoksa sapņi un pēc sapņiem tapušie darbi”, savukārt otrā — “Bienville ielā 121, Ņūorleānā, Luizianā dzīvojošā inspektora Džona R. Legrasa 1908. gadā tapušais vēstījums Amerikas Astronomijas biedrības sanāksmē — piezīmes par sapulci, kā arī profesora Veba ziņojums”. Viss pārējais teksts sastāvēja no īsām piezīmēm, dažas no kurām bija dažādu cilvēku savādo sapņu apraksti, bet citas — teozofisku grāmatu un žurnālu citējumi (it sevišķi no V. Skota-Eliota “Atlantīdas un zudušās Lemūrijas”). Atlikušie bija komentāri par ilgstoši izdzīvojušām slepenām biedrībām un apslēptiem kultiem, atsaucoties uz fragmentiem no tādiem mitoloģiskiem un antropoloģiskiem avotiem kā Freizera “Zelta zara” un Marejas kundzes “Raganu kults Rietumeiropā”. Izgriezumi no laikrakstiem lielākoties atsaucās uz īpatniem neprāta gadījumiem un masveida trakuma vai mānijas uzliesmojumiem 1925. gada pavasarī.

Galvenā manuskripta pirmajā pusē bija izklāstīts ļoti savdabīgs stāsts. 1925. gada 1. martā pie profesora Endžela ciemos ieradies tievs, tumsnējs, neirotiska un satraukta rakstura jauniešs, rokās turēdams šo unikālo māla bareljefu, kas tobrīd bija ārkārtīgi mikls un svaigs. Uz vizītkartes bija rakstīts Henrija Antonija Vilkoksa vārds, un tēvocis viņu biju atpazinis kā attāli pazīstamas, ar izcilu reputāciju apveltītas ģimenes jaunāko dēlu, kurš pēdējā laikā studēja tēlniecību Rodailendas Dizaina skolā un viens pats dzīvoja Heraldiskās lilijas ēkā netālu no mācību iestādes. Vilkokss bija agri attīstījies jauneklis, plaši zināms kā ģeniāls, taču ārkārtīgi ekscentrisks cilvēks, kurš jau no bērnības raisījis interesi, dalīdamies ar savādiem stāstiem un ērmīgiem sapņiem. Sevi viņš dēvēja par “psihiski pārvērtīgu”, taču senās tirdzniecības pilsētas krietnie ļaudis viņu dēvēja vienkārši par ērmu. Vilkoksam nekad nebija sevišķi patīcis pavadīt laiku ar savu aprindu cilvēkiem, tāpēc viņš pamazām nozuda no sabiedrības redzesloka un tobrīd bija pazīstams tikai dažiem estētiem no citām

pilsētām. Pat Providensas Mākslas klubs, trauksmaini pūlēdamies saglabāt savu konservatīvo ievirzi, bija atzinis Vilkoksu par diezgan bezcerīgu gadījumu.

Apmeklējuma reizē, kā bija rakstīts profesora manuskriptā, skulptors strupi noprasīja, vai varētu izmantot namatēva arheoloģijas zināšanas bareljefa hieroglifu noteikšanā. Viesis runāja sapņainā, samākslotā manierē, kas lika domāt par uzspēlētību un darīja Vilkoksu netīkamu; tēvocis atļāvās atbildēt mazliet asi, jo plāksne bija uzkrītoši svaigi darināta un tāpēc nekādā veidā nebija saistāma ar arheoloģiju. Taču jaunā Vilkoksa iebildums bija tik fantastiski poētisks — un droši vien raksturīgs visai viņu sarunai —, ka iespiedās tēvocim atmiņā un lika to vārds vārdā pārrakstīt. Atbilde, kā vēlāk uzzināju, bija izskanējusi Vilkoksam ļoti tipiskā manierē: “Bareljefs ir patiesi jauns, jo radīju to tikai vakarnakt, sapņodams par neparastām pilsētām. Un sapņi ir kas senāks par drūmo Sūru vai domīgo Sfinksu, vai arī dārzu apjozto Babiloniju.”

Un tad Vilkokss uzsāka juceklīgo stāstu, kas negaidīti atsaucās uz sapņa atmiņu un piesaistīja drudžainu tēvoča interesi. Iepriekšējā naktī bija notikusi viegla zemestrīce — lai arī visievērojamākā no pēdējos gados Jaunanglijā justajām —, kas spēcīgi ietekmējusi Vilkoksa iztēli. Devies pie miera, viņš redzējis vēl nebijušu sapni par varenām, ciklopiskām, no titāniskiem blokiem un debesis caurdurošiem monolītiem veidotām pilsētām, no kurām pilēt pilēja zaļas gļotas un jautās slēptas šausmas. Sienas un pilārus klāja hieroglifi, un no kādas nenoteiktas vietas pazemē skanēja balss, kas nemaz nebija balss; tā bija haotiska jutoņa, ko vienīgi iztēle spēja pārnest skaņā un ko Vilkokss centās atdarināt ar gandrīz neizrunājamu burtu jūkli: *“Cthulhu fhtagn”*.

Šis burtu juceklis atslēdza atmiņas, kas profesoru Endželu vienlaikus aizgrāba un satrauca. Kā jau zinātniekam pienākas, profesors tēlnieku detalizēti izvaicāja un teju vai drudžainā uzmanībā pētīja bareljefu, ko jauneklis — nosalis un ģērbies tikai naktsdrēbēs — bija attapies veidojam brīdī, kad mulsinoši piezagās nomods. Vilkokss vēlāk man teica, ka tēvocis vainojis savu vecumu par lēnumu, ar kādu atpazinis hieroglifus un tēlu veidolu. Daudzi viņa jautājumi viesim šķita nevietā, it sevišķi tie,

kas centās viņu saistīt ar savādām sektām vai biedrībām; Vilkokss nespēja saprast, kādēļ tēvocis atkārtoti zvērējās klusēt apmaiņā pret iespēju tikt uzņemtam kādā plaši izplatītā mistiķu vai pagānu reliģiskā kustībā. Kad profesors Endžels tiešām pārliecinājās, ka tēlnieks neko nezina par kādu sektu vai noslēpumainu zināšanu sistēmu, viņš viesi apbēra ar prasībām pavēstīt par saviem nākotnes sapņiem. Prasība nesa regulārus augļus, jo manuskriptā aprakstīti jaunekļa ikdienas apciemojumi pēc pirmās sarunas, kuru laikā viņš fragmentāri stāstījis par naktī redzētajiem tēliem, kas allaž nesuši kādas šaušalīgas, ciklopiskas, tumšu un pilošu akmeņu pilnas vīzijas nastu, kurā monotoni un mīklaini kļiedza pazemes balss vai apziņa — kliegšana likās kā skaniski triecienu pa maņām, kas rakstiski bija atveidojumi tikai un vienīgi kā berbelēšana. Visbiežāk atkārtotās skaņas bija tās, kas manuskriptā atveidotas ar burtiem “*Ctbulbu*” un “*R’lyeb*”.

23. martā, kā bija rakstīts tālāk manuskriptā, Vilkokss neieradās; apjautāšanās viņa mitekļi atklāja, ka jauneklis sasirdzis ar kādu nezināmu drudzi un aizvests uz ģimenes mājām Votermana ielā. Nakti bija atskanējuši viņa kļiedzieni un uzmodinājuši vairākus tajā ēkā dzīvojošus māksliniekus, bet pēc tam viņš pamīšus atradies bezsamaņā un delīrijā. Tēvocis tad nekavējoties piezvanīja Vilkoksa ģimenei un no tā brīža rūpīgi sekoja līdzī notiekošajam, bieži zvanīdams dakterim Tobijam Tajera ielas praksē, par kuru bija uzzinājis, ka viņš vada jaunekļa dziedēšanu. Vilkoksa drudža pārņemtais prāts, kā bija secināms, kavējās pie savādām lietām; ārsts ik pa brīdim nodrebēja, par tām stāstīdams. Vīzijas ne tikai atkārtojās agrāk nosapņotais, bet brīžiem parādījās arī drausmaina, gigantiska, “kilometriem gara” būtne, kas staigāja vai slampāja apkārt. Nevienā brīdī Vilkokss neaprakstīja būtņi pilnībā, vien atsevišķos, trauksmainos vārdos, kurus pēc tam atkārtoja dakteris Tobijs, pārliecinādams profesoru, ka tai jābūt tai pašai vārdā nenosauktajai briesmonībai, ko jaunsungsks bija tiecies atainot sapņa skulptūrā. Ārsts piebilda, ka atsaukšanās uz būtņi jauno cilvēku vienmēr noved līdz letarģijai. Savādā kārtā puīša temperatūra nebija sevišķi virs normas, taču citādi viss viņa stāvoklis bija tāds, kas drīzāk norādīja uz īstenu drudzi, nevis garīgu ligu.

2. aprīlī aptuveni trijos pēcpusdienā Vilkoksam pēkšņi pazuda jebkādas sasirgšanas pazīmes. Viņš pietrūkās gultā sēdus, ārkārtīgi izbrīnīts, ka atrodas vecāku mājās, un viņam nebija ne mazākās sajēgas, kas bija noticis sapņos vai īstenībā kopš 22. otrā marta nakts. Kad ārsts viņu atzina par veselu, jauneklis pēc trim dienām atgriezās savā mitekļī, taču profesoram Endželam viņš vairs ne ar ko nevarēja būt noderīgs. Līdz ar atlabšanu Vilkoksam it nemaz nerādījās divainie sapņi, un tēvocis, nedēļu klausījies bezjēdzīgus un nenozīmīgus pavisam parastu sapņu pārstāstus, beidza pierakstīt jaunā cilvēka naksnīgos prātojumus.

Šeit beidzās manuskripta pirmā daļa, taču atsaucēs uz atsevišķām juceklīgi izkaisītām piezīmēm sniedza man daudz vielas pārdomām — patiesībā tik daudz, ka tikai dziļi iesakņojies skepticisms, kas tolaik bija manas filozofiskās pārliecības pamats, varēja izskaidrot to, kāpēc joprojām neuzticējos māksliniekam. Minētajās piezīmēs bija raksturoti dažādu cilvēku sapņi tajā pašā laika posmā, kad Vilkoksu naktī apciemoja neparastās parādības. Liekas, ka tēvocis bija sācis gauži plašā mērogā iztaujāt teju visus savus draugus, kurus vien varēja izprašņāt, neaizskarot viņu jūtas, lūgdams tos sniegt iknakts sapņu aprakstus, kā arī datumus, kad ir pieredzēta kāda ievērojama vīzija. Šķiet, ka šis lūgums tika uztverts neviennozīmīgi; taču viņš noteikti guva vairāk atbilžu, nekā jebkurš parasts cilvēks varētu saņemt bez sekretāres palīdzības. Sākotnējā sarakste nav saglabājusies, taču viņa piezīmes veido rūpīgu un ļoti vērtīgu izklāstu. Parasto iedzīvotāju un uzņēmēju — Jaunanglijas mugurkaula — apvaicāšana nesniedza gandrīz nekādus rezultātus, lai arī šur un tur parādījās nesaistīti nemierīgu, taču bezveidīgu nakts redzējumu iespaidi, kas vienmēr bijuši laikā starp 23. martu un 2. aprīli — jaunā Vilkoksa delīrija periodu. Zinātņu vīrus šī bēda ietekmēja tikai mazliet vairāk — manuskriptā neskaidri aprakstīti četri gadījumi, kuros mirklīgi skatīti divu ainavu tēli, un vienā gadījumā minētas šausmas no kaut kā nedabiska.

Vērtīgākās atbildes sniedza mākslinieki un dzejnieki, un es zinu, ka būtu izcēlusies panika, ja viņiem būtu bijusi iespēja pieredzes salīdzināt. Arī man nebija pieejamas viņu pašu rakstītās vēstules, tāpēc mazliet šaubījos, vai apkopotājs nebija uzdevis vedinošus jautājumus, vai varbūt

sarakste tikusi pieredīgēta, lai apstiprinātu to, ko profesors jau bija neapzi-
nāti izlēmis tajās saskatīt. Man arī aizvien likās, ka Vilkokss — neskaidrā
veidā uzzinājis par veco informāciju mana tēvoča īpašumā — bija ļaunprā-
tīgi izmantojis padzīvojušā zinātnieka labvēlību. Un estētu atbildes uzbūra
satraucošu vēstījumu. No 28. februāra līdz 2. aprīlim liela to daļa bija
redzējuši ļoti ērmtus sapņus, kuru intensitāte neizmērojami pieauga tieši
tēlnieka delīrija laikā. Gandrīz ceturtdaļa no tiem, kuri bija snieguši jeb-
kādas liecības par pieredzēto, ziņoja par ainām un šķietamām skaņām, kas
daudz neatšķirās no Vilkoksa aprakstītajām; daži citi sapņotāji atzinās akū-
tās bailēs no gigantiskā, neizsakāmā neradījuma, kas tapis redzams pašās
sapņu beigās. Piezīmēs bija sevišķi izcelts kāds ļoti skumjš gadījums. Indi-
vīds, plaši pazīstams arhitekts ar noslieci uz teozofiju un okultismu, bija
spēji sajucis prātā tajā pašā datumā, kad Vilkokss bija piedzīvojis lēkmi, un
pēc dažiem mēnešiem izbeidzis savas šīs zemes gaitas, nepārtraukti klieg-
dams, lai viņu glābj no kāda izbēguša elles nezvēra. Ja tēvocis uz šiem gadī-
jumiem būtu atsaucies ar cilvēku vārdiem, nevis tikai piešķīris tiem ciparu,
es būtu centies notikušo apstiprināt ar konkrētiem faktiem, kā arī veicis
pats savu izmeklēšanu; taču šajos apstākļos man izdevās uzmeklēt tikai
dažus individuus. Tomēr visi pilnībā apstiprināja piezīmēs pausto. Bieži
esmu domājis, vai visi profesora iztaujātie cilvēki jutās tikpat apmulsuši kā
ši nelielā saujīņa. Tomēr ir labi, ka viņiem nekas no šī netiks izskaidrots.

Avīžu izgriezumi, kā jau esmu licis noprast, attiecās uz panikas,
mānijas un ekscentriskas uzvedības gadījumiem šajā laika periodā. Pro-
fesors Endžels droši vien izmantoja preses izgriezumu apkopošanas kan-
tora pakalpojumus, jo izvilkumu bija satriecoši daudz un to avoti izkaisīti
pa visu pasauli. Te bija, piemēram, lasāms par naksnīgu pašnāvību Lon-
donā — vientuļš gulētājs, šaušalīgi iekliedzies, bija izlēcis pa logu. Cit-
viet bija nesakarīga vēstule Dienvidamerikas laikraksta redaktoram —
tajā fanātīķis no savām vīzijām spriež, ka cilvēci gaida baismīga nākotne.
Ziņojumā no Kalifornijas aprakstīta teozofu kolonija, kuras dalībnieki
bija satērpušies baltos talāros un gaidījuši kāda “apsolījuma debešķīgu
piepildīšanos”, kas, protams, nepienāca. Tikmēr rakstos no Indijas pie-
sardzīgi minēti nopietni iedzīvotāju nemieri marta beigās. Haiti arvien